Regionų apygardos administracinio teismo sprendimas

2015-09-02, bylos Nr. I-2191-621/2015

Teismas: Regionų apygardos administracinis teismas
Dokumentas: Sprendimas
Data: 2015-09-02
Bylos Nr.: I-2191-621/2015
Teisminio proceso Nr.: 3-64-3-01152-2015-3
Bylos rūšis: administracinė byla

Administracinė byla Nr. I-2191-621/2015
Teisminio proceso Nr. 3-64-3-01152-2015-3
Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2.; 74 (S)

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS
SPRENDIMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU
2015 m. rugsėjo 2 d.
Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėjas Žanas Kubeckas,
sekretoriaujant Palmirai Berberaušienei,
nedalyvaujant pareiškėjui A. K.,

nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui,

rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo A. K. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą,

Aprašomoji dalis

nustatė:

Pareiškėjas A. K. (toliau – ir pareiškėjas) kreipėsi į teismą su skundu (2-6, 102 b. l.) ir prašo priteisti iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus (toliau – ir Atsakovas, Šiaulių TI), 8 000 Eur neturtinę žalą. Pareiškėjas skunde nurodė, kad Šiaulių TI buvo laikomas nuo 2014-10-31 iki 2015-02-23, pažeidžiant teisės aktų reikalavimus. Kalinimo Šiaulių TI laikotarpiu, pareiškėjui teko mažiau, kameros ploto, nei numatyta teisės aktuose. Patalpos, kuriose buvo laikomas pareiškėjas neatitiko teisės aktų reikalavimų. Kamerose buvo šalta, drėgna, tamsu. Gyvenamosiose kamerose nebuvo užtikrinamas natūralus apšvietimas, kas labai pakenkė pareiškėjo akims. Pareiškėjas būdamas sveikas, buvo priverstas nuolat gulėti arba sėdėti. Rūkantys ir nerūkantys asmenys buvo laikomi kartu. Atvykus ar išvykstant etapu, darant asmens apžiūras – tai daroma antisanitarinėmis sąlygomis (šalta, purvina), esant žemai temperatūrai būdavo verčiamas nusirengti nuogai, daiktus dėti į nešvarias dėžes. Dėl netinkamų kalinimo sąlygų pareiškėjas patyrė dvasinius išgyvenimus bei nepatogumus, dvasinius, emocinius sukrėtimus, emocinę depresiją, pažeminimą, galimybių sumažėjimą.

Atsakovo Lietuvos valstybės atstovas Šiaulių TI atsiliepime į pareiškėjo skundą (45-53 b. l.) prašė jį atmesti kaip nepagrįstą. Atsiliepime nurodė, kad pagal Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje

ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3 punktą vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m. Taip pat nurodė, jog pareiškėjas laikotarpiu nuo 2014-10-14 iki 2015-02-23 buvo kalinamas kamerose, kuriose jam teko nuo 2,27 kv.m. iki 6,07 kv.m. Dėl gyvenamojo ploto normos pareiškėjo teisės pažeistos nebuvo. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo laikomas 11 dienų. Pasivaikščiojimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosi pirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui už šį laikotarpį laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Šiaulių visuomenės sveikatos centras 2014-12-16 tikrino kamerą Nr. 93 (2015-01-13 patikrinimo aktas Nr. EP-5). Užfiksuotas santykinės oro drėgmės ir oro judėjimo greičio pažeidimas, tačiau oro temperatūra atitinka nustatytas higienos normas.

Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-176 patvirtintų Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 13 punkte nustatyta, kad gyvenimo ir buities sąlygos kamerose turi atitikti Lietuvos Respublikos higienos normas. Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 2 punktas nustato: Taisyklės taikomos naujai statomiems, rekonstruojamiems ar kapitaliai remontuojamiems tardymo izoliatoriams. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 2 punktas įtvirtina analogiško pobūdžio nuostatą: veikiančioms laisvės atėmimo vietoms taikomi tik tie šios higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Šiaulių tardymo izoliatorius pastatytas ir įrengtas iki Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymo „Dėl tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ įsigaliojimo, todėl nagrinėjamu atveju, analizuojant pareiškėjo laikymo įstaigoje sąlygas, taikytinos tik tos Taisyklių nuostatos ir tie Higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Atsižvelgiant į išdėstyta, atsakovas pabrėžia, jog negalima konstatuoti įstaigos neteisėto veikimo, kiek tai liečia pareiškėjo argumentus dėl sanitarinio mazgo, nes šie įrengimo reikalavimai susiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais.

Patalpos, kuriose buvo laikomas pareiškėjas įrengtos pagal Higienos normos reikalavimus. Kitos pareiškėjo nurodomos aplinkybės dėl sąlygų Šiaulių TI yra nepagrįstos.

Pareiškėjo pretenzijos atsakovui už šį laikotarpį laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Šiaulių TI akcentavo, kad pareiškėjo dėstomos neturtinės žalos atsiradimą sąlygoti galinčios aplinkybės neįrodo realaus neturtinės žalos egzistavimo fakto. Pareiškėjas savo skundą grindžia abstrakčiais argumentais, reiškia bendro pobūdžio nusiskundimus, nebūtinai sąlygotus laikymo sąlygų, kurių nepagrindžia jokiais įrodymais. Pareiškėjas nepateikia jokių duomenų, kurie leistų konstatuoti patirtą neturtinę žalą, kurią būtų galima susieti su asmens laikymo Šiaulių TI sąlygomis. Remdamasis šiomis aplinkybėmis, Šiaulių TI manė, kad pareiškėjo teiginiai apie patirtą neturtinę žalą yra nepagrįsti.

Motyvuojamoji dalis

Pareiškėjo skundas tenkintinas iš dalies.

Nagrinėjamoje byloje pareiškėjas A. K. skundu kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti jam neturtinės 8 000 Eur žalos atlyginimą už laikotarpį nuo 2014-10-31 iki 2015-02-23. Neturtinę žalą pareiškėjas kildina iš esmės iš neteisėtų valdžios institucijos veiksmų neužtikrinant jam tinkamų kalinimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

CK 6.271 straipsnio 1 dalis nustato, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės subjektas yra specialusis – viešas asmuo (valstybė arba savivaldybė). Šis atsakomybės subjekto ypatumas (viešas asmuo) lemia šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės taikymo ypatumus, kadangi valstybės civilinė atsakomybė atsiranda esant trims sąlygoms (civilinė atsakomybė be kaltės): valstybės valdžios institucijų neteisėtiems veiksmams (neveikimui), žalai ir priežastiniam ryšiui tarp valstybės valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Todėl reikalavimas dėl žalos (tiek turtinės, tiek neturtinės), kuri kildinama iš valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo gali būti tenkinamas nustačius minėtų civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygų visumą. Nesant bent vienos iš šių sąlygų viešoji atsakomybė negalima.

Tam, kad būtų konstatuotas neteisėtumas CK 6.271 straipsnio prasme, reikia nustatyti, jog valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo (CK 6.271 straipsnio prasme), kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmeniui, teigiančiam, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad tardymo izoliatoriaus administracija, užtikrindama suėmimo vykdymo tvarką ir tinkamas asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygas, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais nacionaliniais ir Europos Sąjungos teisės aktais. Pagal Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3.1 punktą vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m.

Byloje nustatyta, kad pareiškėjas bylai aktualiu laikotarpiu, t.y. nuo 2014-10-31 iki 2015-02-23 Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo laikomas kameroje Nr. 93 (plotas 18,23 kv. m.). Iš byloje esančios pažymos matyti, kad pareiškėjas tam tikru metu buvo laikomas kameroje nepažeidžiant nustatytos vienam asmeniui, esančiam laisvės atėmimo ir kardomojo kalinimo įstaigoje, kameros ploto normos, tačiau iš pateiktos pažymos ne visais atvejais galima nustatyti kada ir kiek laiko pareiškėjas buvo laikomas kameroje nepažeidžiant nustatytos vienam asmeniui, kameros ploto normos. Atsižvelgus į kalinamų asmenų ribotas galimybes rinkti įrodymus, paprastai iš pareiškėjo reikalaujama nurodyti tik pagrįstai detalizuotą kalinimo sąlygų apibūdinimą (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) 2013 m. vasario 8 d. nutartį administracinėje byloje Nr. AS602-84/2013). Pareiškėjui aiškiai nurodžius reikšmingas kalinimo sąlygas apibūdinančias aplinkybes, pareiga pateikti reikiamus dokumentus ir kitus įrodymus apie tam tikrų reikalavimų, susijusių su sveikos ir saugios kalinimo aplinkos užtikrinimu, tenka laisvės atėmimo vietos administracijai (žr., pvz., LVAT 2013 m. rugsėjo 30 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A442-1346/2013, 2013 m. rugsėjo 30 d. nutartį administracinėje byloje

Nr. A858-977/2013; 2013 m. balandžio 25 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A525-197/2013 ir kt.). Kadangi įrodyti aplinkybes kada pareiškėjo teisės nebuvo pažeistos, pareiga tenka atsakovui, todėl šios aplinkybės aiškintinos pareiškėjo naudai. Konstatuotina, jog laikotarpiu nuo 2014-10-31 iki 2015-02-23, išviso 9 dienas, pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, t.y. vienam asmeniui, laikomam kameroje teko mažiau kaip 3,6 kv. m. ploto. Šiaulių TI administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 kv. m kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti.

Pareiškėjas nurodo, kad patalpos, kuriose jis buvo laikomas neatitiko teisės aktų reikalavimų, t.y. kamerose buvo šalta, drėgna, tamsu, trūko oro, gyvenamosiose kamerose nebuvo užtikrinamas natūralus apšvietimas, atvykus ar išvykstant etapu, darant asmens apžiūras – tai daroma antisanitarinėmis sąlygomis (šalta, purvina), esant žemai temperatūrai būdavo verčiamas nusirengti nuogai, daiktus dėti į nešvarias dėžes. Iš Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimo akto Nr. EP-5 (89-92 b.l.) matyti, kad kameroje Nr. 93 nustatyti higienos normos pažeidimai (per didelė santykinė oro drėgmė, per maža dirbtinė apšvieta, grindys betoninės). Iš Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimo akto Nr. EP 406 (97-100 b.l.) matyti, kad išvykstančiųjų asmenų kameros tvarkingos.

Pareiškėjas nurodo, kad rūkantys ir nerūkantys asmenys buvo laikomi kartu. Pareiškėjo argumentai dėl rūkančiųjų laikymo kartu su nerūkančiais asmenimis nelaikytini pakankamai aiškiais ir detalizuotais, kadangi pareiškėjas teismui nenurodė, kuo pasireiškė jo teisių pažeidimas, dėl jo teisių pažeidimo laikant kartu su rūkančiais asmenimis, Šiaulių TI administracijai skundų bei prašymų nepateikė, jis pats pirminės gydytojų apžiūros metu prie žalingų įpročių nurodė, kad yra rūkantis (34 b.l.), todėl šie teiginiai atmetami kaip nepagrįsti.

Pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį neturtinė žala – tai asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kt., teismo įvertinti pinigais.

Teismas atsižvelgia į tai, kad pareiškėjas Šiaulių TI, buvo kalinamas pažeidžiant nustatytos vienam asmeniui, esančiam laisvės atėmimo ir kardomojo kalinimo įstaigoje, kameros ploto normos reikalavimus, į pareiškėjo patirtus nepatogumus, kurių intensyvumas viršijo neišvengiamai kalinimui būdingus nepatogumus ir kurie žemina žmogiškąjį orumą, todėl teismas konstatuoja, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą. Tačiau nagrinėjamu atveju pažeidimas buvo trumpalaikis: pareiškėjas buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui tik 9 dienas. Byloje nenustatyta, jog Šiaulių TI būtų sąmoningai siekęs pažeminti pareiškėjo orumą ar nežmoniškai su juo elgtis, o tam tikras kalinamųjų privatumo, jų judėjimo laisvės apribojimas ir su tuo susiję neigiami išgyvenimai, patyrimai paprastai yra neišvengiama kalinimo pasekmė, susijusi su jo esme, tikslais ir saugiu vykdymu. Be to, pareiškėjas buvimo Šiaulių TI laikotarpiu turėjo galimybę pasivaikščioti gryname ore, pareiškėjui tenkanti kameros ploto norma nuolat kito. Kartu pabrėžtina, kad pareiškėjo sveikatos sutrikimai, įvertinus byloje esančią jo asmens sveikatos istoriją (28-44 b. l.), būtent dėl kalinimo sąlygų Šiaulių TI nenustatyti. Jokių kitų duomenų apie savo sveikatos būklę, kitas fizines ar psichines savybes, kurios galėtų būti reikšmingos sprendžiant dėl įkalinimo sąlygų neigiamo poveikio masto, intensyvumo, pobūdžio ar laipsnio, pareiškėjas nepateikė.

Europos Žmogaus Teisių Teismas, gindamas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje įvirtintas pagrindines žmogaus teises ir laisves, neretai konstatuoja, kad teisės pažeidimo pripažinimas savaime yra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą (žr., pvz., Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. spalio 10 d. sprendimas byloje Daktaras prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 42095/98, 2006 m. spalio 10 d. sprendimas byloje L. L. prieš Prancūziją, pareiškimo Nr. 7508/02). Taigi teisės pažeidimo

pripažinimas bylose, susijusiose su neturtinės žalos atlyginimu, tam tikrais atvejais gali būti savarankiškas pažeistų asmens teisių gynimo būdas. Tai reiškia, kad ne visais atvejais tam, jog būtų apginta pažeista neturtinė teisė, priteisiamas neturtinės žalos atlyginimas pinigais. Neturtinės žalos atlyginimas pinigais priteisiamas, jeigu konkrečiu atveju nustatoma, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti (žr., pvz., Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje Meilus prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 53161/99). Tokios pozicijos laikomasi ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje S. Š. prieš UAB, Nr. 3K-7-2/2008) bei Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. lapkričio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A575-2162/2014, 2015 m. gegužės 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1050-442/2015 ir kt.)

Teismas, atsižvelgdamas į formuojamą Europos Žmogaus Teisių Teismo ir aktualią Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką, įvertinęs byloje nustatytas aplinkybes, pažeidimo mastą, šio pažeidimo trukmę ir intensyvumą, konstatuoja, kad minėti byloje nustatyti pažeidimai nelaikytini intensyviais ir neprilygo pagal Konvencijos 3 straipsnį draudžiamam elgesiui. Todėl šiuo atveju nėra pagrindo priteisti pareiškėjui neturtinės žalos atlyginimą pinigais ir pažeidimo pripažinimas laikytinas pakankama bei teisinga satisfakcija už pareiškėjo patirtą skriaudą, tai atitinka teisingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijus.

Atsižvelgiant į aukščiau paminėtas aplinkybes pareiškėjo prašymas dėl neturtinės žalos atlyginimo tenkintinas iš dalies, pripažįstant, kad buvo pažeista pareiškėjo teisė į Lietuvos Respublikos teisės aktais nustatytas kalinimo sąlygas, o reikalavimas dėl neturtinės žalos atlyginimo pinigais atmetamas kaip nepagrįstas.

Rezoliucinė dalis

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85-87 str., 88 str. 1 d. 4 p. teismas,

nusprendžia:

Pareiškėjo A. K. skundą tenkinti iš dalies.

Pripažinti, kad pareiškėjo A. K. teisė į Lietuvos Respublikos teisės aktais nustatytas kalinimo sąlygas buvo pažeista.

Pareiškėjo A. K. reikalavimą dėl 8 000 Eur neturtinės žalos atlyginimo pinigais, atmesti kaip nepagrįstą.

Spendimas per 14 dienų nuo jo paskelbimo gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėjas Žanas Kubeckas